

TEORIA DE L'AMOR

(1) La imaginació

¿Ja has llegit totes les obres de la literatura universal?

(2) La ciència i la tècnica

Si llegim els biòlegs experts en la teoria de l'evolució arribem a la conclusió que totes les espècies vivents existeixen gràcies a la reproducció i que aquesta funció és la més important de la seva existència. Encara que científicament sembla que tot depèn de l'atzar i la necessitat, gairebé podríem dir d'una manera simple, encara que no compleixi exactament els requisits d'una formulació científica, que tots els éssers vivents tenen com a *finalitat* biològica la seva reproducció que suposa el manteniment de l'espècie. Els humans també. La diferència amb les altres espècies és que, degut a la seva capacitat d'abstracció, els humans són els únics que poden decidir no reproduir-se. Com les monges Clarisses o els monjos de Montserrat. Si totes les noies del món es fessin monges Clarisses i tots els nois del món es fessin monjos de Montserrat, deixariem d'existir com a espècie. I també podríem extingir-nos d'altres maneres a mig termini, només amb la decisió de tenir com a màxim un fill per parella. Podem decidir-ho, som els únics. Les altres espècies no poden, s'han de reproduir necessàriament, no se'n poden escapar. Però també en la nostra espècie, la recerca del plaer ens porta més usualment al coit heterosexual i a la reproducció. I comptant amb totes les dificultats posteriors en fer-se càrrec de la descendència, molts éssers humans consideren precisament els fills com un dels factors importants de la seva felicitat, es pot veure en qualsevol enquesta anònima. També té molta incidència en les relacions sexuals el fet que l'orgasme dels mascles en el coit sigui físicament necessari per a la reproducció i no ho sigui l'orgasme de les femelles. I d'aquí, sense moure'ns ni un mil·límetre de la fisiologia, ja podríem passar directament a les conclusions de l'informe Masters and Johnson i els seus continuadors fins avui, que va ser el primer estudi mèdic rigorós del coit en l'espècie humana. Passo per damunt de totes les extraordinàries consideracions de Freud i d'altres, que no encaixen pròpiament en la ciència com s'ha demostrat, sinó en una mena d'antropologia sexual més filosòfica de la qual, si de cas, en parlaré en una altra nota separada. Aquí només em referiré a algunes dades contrastades que poden tenir rellevància per entendre el comportament sexual dels humans en el coit. El plaer és un dels components fonamentals de qualsevol relació sexual, si no fos així, no existiríem com

a espècie. A partir dels seus estudis experimentals, Masters and Johnson van publicar el text *Human sexual response*, l'any 1966. En el seu estudi sobre uns deu mil actes sexuals varen poder demostrar, entre molts altres aspectes, la usual distinció en quatre fases del coit: excitació, manteniment, orgasme i resolució, varen obtenir dades sobre el període refractari dels mascles, varen aprofundir en les quatre les fases de les femelles i varen demostrar l'equivocació de Freud en voler distingir clarament entre orgasme de clítoris i de vagina, també varen estudiar el multi-orgasme femení, varen diferenciar el procés de les relacions físiques homosexuals dels mascles i el de les femelles... i sobretot varen aplicar el mètode científic en les seves investigacions a partir de les dades experimentals, evitant interpretacions morals, culturals o filosòfiques. S'ha de tenir en compte que a l'època de començar el seu estudi als USA, als anys 50's del segle passat, un 80% de les noies dels USA considerava immoral tenir relacions sexuals abans del matrimoni i que l'orgasme quedava una mica lluny de les seves finalitats psicològiques més necessàries per casar-se. Per tant, en aquestes condicions socials, fer un bon estudi experimental no era fàcil. El text de Masters and Johnson també va sofrir vàries crítiques, per exemple algunes degudes a l'elecció d'una mostra de participants poc representativa de la societat, però van ser precursors d'estudis posteriors més detallats en diversos aspectes. Després, amb l'evolució dels preservatius que cada vegada oferien més sensibilitat i més seguretat, amb l'aparició de la pastilla anticonceptiva que va tenir la seva eclosió cap als anys seixanta del segle passat i molt més recentment amb la pastilla de l'endemà, amb les joguines sexuals com els vibradors, amb la fenomenal eclosió de la pornografia per Internet, etc. hi han hagut variacions molt importants en els comportaments socials de la sexualitat. En canvi la fisiologia humana pràcticament no ha canviat des dels temps dels informes de Masters and Johnson i des de moltíssim temps abans, aquest fet és essencial. En aquesta nota que ara escric, en benefici de la claredat, només em refereixo a aspectes directament relacionats amb la fisiologia i, tot seguit, donaré algunes dades actuals aproximades en la majoria de països desenvolupats. Aquestes dades extretes de diverses investigacions, són de mitjana i, per tant, hi poden haver enormes variacions en casos concrets. Són les que escric a continuació. Només un baix percentatge de les dones experimenten l'orgasme amb la simple penetració, en canvi el percentatge augmenta enormement si al mateix temps hi ha estimulació del clítoris i també el poden obtenir més fàcilment amb la masturbació. Un 40% de dones com a mínim han experimentat en alguns casos múltiples orgasmes en un sol coit i un 10% dels homes els poden experimentar fins als 30 anys o més. Les relacions sexuals des de la penetració fins a l'ejaculació masculina, s'ha demostrat recentment en estudis sobre una àmplia mostra de població dels USA, que duren entren tres i set minuts de mitjana. Els psicoterapeutes sexuals indiquen que una duració més aviat llarga acostuma a ser beneficiosa per a unes relacions més satisfactòries, però la duració ideal depèn de cada parella i es pot obtenir la mateixa satisfacció mútua en unes relacions més breus o també més llargues. Els homes acostumen a tardar menys que les dones en arribar a l'orgasme, per tant si ells no hi posen una mica de voluntat, elles ho tenen més aviat malament. A més, per acabar-ho d'adobar, un 75% dels homes (tres de cada quatre) pateixen d'ejaculació precoç en algun moment de la seva vida i la prevalença és d'un 30% (gairebé un de cada tres!), però és una disfunció habitual que es tracta fàcilment i amb èxit. Tot això és ara, més o menys, igual que fa molts anys perquè són qüestions fisiològiques i la fisiologia no canvia en poc temps. Fins aquí arriba la medicina, amb moltíssimes més

dades i altres conclusions menors que en aquesta nota no s'exposen. És molt, perquè ens dóna informació útil per millorar la qualitat de les nostres relacions sexuals i es podria aplicar igualment als altres animals, encara que els números serien diferents. Però només amb això als humans ens falta gairebé tot, ens falten, entre altres aspectes essencials, la nostra concepció cultural i la meravella fugissera de l'amor.

(3) Les societats animals

És un fet provat que la sexualitat en el món animal no es fa servir únicament a per la reproducció, que es el seu destí fonamental, sinó que també està profundament lligada a la socialització, a les relacions de grup que s'estableixen entre els animals. Per tant, a una certa *cultura*. Apart d'això podem trobar exemples de sexualitat en els animals que ens poden semblar molt exòtics, com el de l'aranya d'esquena vermella que es menja el mascle per obtenir el semen que a ella ja li servirà per sempre més, com el del tord asiàtic amb les femelles més grosses que es tornen mascles al llarg de la seva vida... però no insistiré en aquest tema perquè els biòlegs ens poden facilitar múltiples exemples espectaculars. Allò que m'interessa destacar, perquè nosaltres en som descendents evolutivament, és que la sexualitat en el món animal és molt diversa i que també està lligada radicalment a la socialització dels grups. Més d'un noranta per cent dels ocells són socialment monògams i cuiden ambdós les cries durant l'època d'aparellament, en alguns casos la mateixa parella dura més temps i en alguns casos fins a la mort d'un dels dos que la formen, encara que les infidelitats tant dels mascles com de les femelles són constants i biològicament útils perquè tenen més possibilitats de reproducció, els mascles perquè poden inseminar més femelles i les femelles perquè s'asseguren la reproducció si el seu mascle no és fèrtil. La parella acostuma a ser *social*, per covar els ous i alimentar els pollets. En canvi només sobre un deu per cent dels mamífers són socialment monògams, encara que en el cas dels primats s'arriba fins a un trenta per cent. El fet de la monogàmia, la poligàmia o la poliàndria, no estan relacionades amb cap fet romàntic, evidentment, sinó en la supervivència de l'espècie. La infidelitat dels mascles en els mamífers també els dóna més possibilitats de tenir altres coits en el període de gestació de les femelles ja prenyades i, per tant, altres cries posteriors. D'altra banda, el fet que el mascle també es cuidi de les cries, sobretot la necessitat de covar els ous i alimentar el pollets en el cas dels ocells, augmenta la possibilitat de la supervivència de l'espècie. Aquests dos extrems, possibilitats de més coits per generar més descendència i necessitat de cuidar unes determinades cries amb una única parella social per a la seva millor supervivència, entre altres, decideixen la durada de les relacions temporals de parella. També, en general, un vint per cent de les espècies del món animal tenen relacions homosexuals i destaca el cas de les girafes amb un vuitanta per cent! de coits homosexuals a dins de la mateixa espècie. Per acostar-nos més a les espècies de la nostra branca evolutiva i a la socialització, hi ha l'exemple de la majoria de ximpanzés que formen grups en els qual hi ha el mascle usualment més fort, el mascle alfa, que domina tots els altres i posseeix totes les femelles, les quals tindran cries amb l'esperma del

mascle més apte i per tant suposadament amb els gens més aptes per a la vida; en canvi els altres mascles hauran de provar de posseir d'amagat alguna femella per no despertar les ires del mascle alfa, hauran de tenir relacions homosexuals o s'hauran de masturbar per satisfer la seva sexualitat. En canvi els bonobos, que són una mena de ximpanzés més petits i probablement els més propers a nosaltres en la branca evolutiva, tenen un comportament sexual diferent. Estan separats relativament dels anteriors per la barrera natural del riu Congo, els pròpiament ximpanzés al nord i els bonobos al sud, perquè ni els uns ni els altres no saben nedar. El seu règim és més aviat matriarcal, fan servir el sexe com a pagament de favors i com a resolució de conflictes, es masturben sols i entre ells, practiquen l'homosexualitat, el sexe oral i es fan petons amb llengua. S'ha descrit que un moment d'eufòria col·lectiva del grup, com per exemple un gran descobriment de fruits, es pot convertir en una mena d'orgia de grup amb totes les relacions eròtiques esmentades. Probablement les relacions sexuals que mantenen els fan evitar la violència mútua perquè són una de les espècies amb els individus menys agressius entre ells. Gairebé es podria considerar, si no fos un simple acudit, una mena de cultura LGTBIQ+ entre molts animals. Però el fet que aquí vull destacar en tots els animals és la funció social de la sexualitat apart de la simplement reproductiva. I sobretot les diferències en les dues espècies en el qual es divideix el gènere *Pan*, els ximpanzés pròpiament dits i els bonobos, els animals més pròxims a nosaltres i dels quals ens vàrem separar fa uns sis milions d'anys en l'evolució, perquè venim d'aquí. Aquesta funció social també es dona en l'espècie humana i amb una cultura que sembla molt superior. Quina és la nostra?

(4) La cultura humana

Un dels problemes que es planteja en les relacions sexuals humanes, és que estan destinades a la reproducció per l'evolució biològica i, en canvi, els éssers humans volem bàsicament ser feliços, encara que tampoc no podem deslligar de la biologia aquest darrer fet, la recerca de la felicitat, que figura com un dret humà fonamental en la breu constitució dels Estats Units d'Amèrica. No parlarem ara i aquí de la felicitat humana com a concepte sinó que el donem per sobreentès, amb l'afirmació indiscutible que és molt més ampli que les relacions sexuals i derivades, però en general aquestes també hi participen. Sí que recordarem breument d'on venim en l'evolució, des del probable ancestre comú de totes les espècies vivents, passant per una mena de musaranya fins als primats. I d'aquests, el gènere *Pan* que dona les dues úniques branques d'espècies més pròximes a nosaltres, que tal com hem dit anteriorment són els ximpanzés i els bonobos. Fins al punt que alguns biòlegs pensen que els humans no som un gènere diferent d'ells, el gènere *Homo* que ens hem auto-concedit, sinó que només som la tercera espècie del mateix gènere, el gènere *Pan*. Per tant alguns comportaments autoritaris i masclistes dels ximpanzés i també algunes promiscuïtats matriarcals i pacificadoras dels bonobos, hem de tenir sense remei en els nostres gens. La diferència bàsica amb ells és l'alta capacitat d'abstracció que només tenim nosaltres. Aquesta capacitat ens permet distingir racionalment, entre allò que nosaltres en diem *Bé* i allò que nosaltres en diem *Mal*, tant si

ho encertem com si no. Ells no poden fer-ho de manera racional. Sembla que aquesta capacitat d'abstracció es va desenvolupar gradualment però va avançar d'una manera relativament ràpida en temps evolutiu, ara fa uns cent o dos-cents mil anys, en el cervell dels primats i també sembla que al mateix temps es va desenvolupar el llenguatge lògic. Però el canvi radical en el nostre comportament sexual, es va produir fa només uns deu mil anys, al començament del neolític. Fins aleshores, com els primats, érem grups humans de caçadors-recol·lectors nòmades en recerca d'aliment, amb una sexualitat relativament pròxima als altres primats mencionats que anaven evolucionant, però no teníem res a deixar a la nostra descendència que no fossin algunes eines rudimentàries, pràctiques apreses o bons consells. A partir d'aleshores, amb l'agricultura i la ramaderia, ens vàrem anar convertint en éssers sedentaris amb possessió de terres i béns materials a llegar als nostres descendents. És un gir copernicà, cap als inicis de la família patriarcal, del qual la majoria de les famílies humanes encara són derivades. Però també se'ns continuen plantejant avui mateix alguns problemes que ja es plantejaven d'una manera semblant en els primats, és a dir, alguns aspectes que a vegades poden resultar contradictoris, com per exemple la sexualitat primària i la preservació de la descendència. I aquí sí que ja hem arribat a allò que en podríem dir la *cultura de l'amor*, les *cultures humanes de l'amor* que es van desenvolupant en diverses èpoques i en diversos països de manera diferent. Deixarem les gairebé infinites descripcions per a les enciclopèdies i per a tots els altres textos literaris, només ens referirem a alguns aspectes i exemples molt concrets, lligats a l'actualitat. En aquest punt hem de recordar les diferències ancestrals entre els mascles i les femelles que hi ha en la naturalesa i que nosaltres conservem des dels mamífers i des dels primats. Les necessitats sexuals i les activitats purament físiques en aquest sentit dels homes i les dones, dels nois i de les noies, són molt diferents. Recordo que Maria Fèlix, la gran actriu mexicana del segle passat, en una entrevista va dir una frase còmica que pot semblar banal però que a mi em sembla lúcida: "-No és lo mismo abrir la boca que levantar el brazo". A més hi ha el fet central, absolutament diferencial, de la maternitat. Simplement cal adonar-se de qui ha treballat sempre en *l'ofici més vell del món*, per veure algunes de les diferències que només algun "igualitari" completament imbècil pot negar o pot dir que a vegades també és a la inversa o que només depèn del poder dels mascles, etc. Aspectes, que encara que poden ser certs, no desvelen en absolut les arrels fisiològiques del problema. Però entre altres causes, partint del poder dels mascles també és veritat que podem entendre comportaments com, per exemple, la poligàmia africana. També que a Xina, per posar un altre exemple relativament allunyat de nosaltres, encara existeixen residualment les *segones esposes* per més que aquest fet, des dels anys cinquanta del segle passat, es pugui denunciar legalment. Abans d'aquesta data la poligàmia era legalment permesa a Xina, però després, encara que fos denunciable, s'ha mantingut en alguns casos, sobretot la bigàmia. A partir de l'expansió industrial que va portar les noies joves del camp a treballar a les fàbriques i amb desig d'ascendir socialment i, al mateix temps, els homes de negocis a instal·lar-se en les grans ciutats i anar a les mateixes fàbriques passant dies fora de casa, sobretot cap al Sud de Xina, es vas mantenir aquest fet relativament tolerat, sense ser denunciat per les *primeres esposes* per tal de no perdre el seu estatus i acceptat per les *segones esposes* per tal d'ascendir en la societat. D'altra banda, per continuar amb Xina, amb una societat diferent de les nostres societats occidentals però prou estructurada, a les famílies de classes que en podríem dir *mitjanes* encara que

també siguin molt diferents de les nostres, els pares gairebé prohibeixen als joves les relacions afectives de parella abans que acabin els estudis perquè no es distreguin d'aquesta tasca més important i, en canvi, de seguida que els han acabat els estimulen a cercar una parella enamorada i casar-se per entrar en el marc social més acceptat del matrimoni. (S'ha de considerar que en països d'una cultura encara més allunyada de la nostra i també de la xinesa, on els pares intervenen encara més en l'elecció de la parella, els resultats finals de felicitat compartida al llarg de tota de la vida no es poden menystenir en consideració amb els nostres.) Per tant, les primeres relacions que s'estableixen entre dos joves ja apunten a la parella estable i la taxa de separacions és inferior a la d'altres països. Per exemple, és inferior a la taxa de separacions del nostre país que és una de les més altes del món. En aquest fet, però, hi influeixen molts factors, la consideració social de les relacions sexuals, la llibertat individual, la tolerància dels comportaments, la riquesa, la descendència, l'esperança de vida... És evident que una parella amb descendència i amb pocs recursos d'un país occidental, no és que no es vulgui separar, és que no pot fer-ho si no vol malmetre completament la seva vida. També és evident que en països menys tolerants es mantenen socialment parelles completament tòxiques on les dones acostumen a tenir el paper més desgraciat. En canvi, la riquesa i l'allargament de la vida en els països desenvolupats, pensant en individus relativament joves i sexualment actius, gairebé conviden a tenir vàries parelles successives, sempre amb la capacitat de mantenir la descendència. Aquest és un dels patrons socials més acceptats del comportament social en països on és possible, el de les *parelles socials successives*, que a partir d'algunes dècades ja són tolerades o celebrades per la societat, perquè a primera vista suposen el trencament inevitable amb la parella anterior com a solució, amb la *demonstració* d'una certa integritat moral segons el cànon i també d'una certa capacitat econòmica. I ja restringint-nos a aquests països més rics i amb més llibertat sexual, pensant només en relacions heterosexuals que són les més habituals i sense menystenir totes les altres, actualment es cerquen solucions per provar de conjugar aspectes com el desig sexual primari, l'amor romàntic, el futur personal i l'educació de la descendència. I la *parella social per a tota la vida* o les *parelles socials successives* són les solucions més freqüents en aquest àmbit, amb infidelitats amagades com les dels ocells. Després del fracàs de les *comunes* cap als anys setanta del segle passat, els joves de la nostra societat també han explorat aspectes com el *poliamor* o les *parelles obertes*, que es diferencien bàsicament en fet de que hi ha una parella social principal en el segon cas amb qui moltes vegades es conviu, amb un acord expressat o tàcit de llibertat sobre els altres comportaments sexuals mutus sense considerar-los pròpiament infidelitats perquè entren a dins del pacte i, en canvi, no hi ha cap parella social principal ben definida en el primer (o sí, però sense cap pacte) practicat moltes vegades per persones que han optat per viure soles. Tot per provar de satisfer els desitjos de felicitat en la sexualitat humana que poc abans, en els seus ancestres, estava dedicada gairebé només a la procreació. Però si, en qualsevol d'aquests casos, apareix l'*amor romàntic* amb alguna altra persona, es creen unes tensions emocionals que són difícilment sostenibles. L'*amor romàntic* s'ha fet omnipresent a Occident al segle XX, després dels *matrimonis de conveniència* que eren la norma en segles anteriors i s'ha propagat a la resta del planeta. Per dir-ho ràpid, és l'amor de moltes pel·lícules, bones i dolentes. El segle XX és el segle del cinema i moltes vegades l'amor comença quan la pel·lícula s'acaba i acaba bé. És superior a les necessitats fisiològiques, hi ha desig emocional i sexual però amb més èmfasi en les

emocions que en el plaer físic. És quasi sempre al començament de la majoria de relacions occidentals modernes que apunten al futur d'una parella, és l'enamorament exclusiu, amb un alt grau de dependència afectiva, és incondicional i en aquell moment és *per a sempre*, encara que després es trenqui. Qualsevol impediment extern entre els amants encara el fortifica i la infidelitat d'un d'ells porta a una certa desesperació de l'altre i al trencament. Recordo que em refereixo, habitualment, a individus relativament joves i sexualment actius. És així, fins que amb el temps de la convivència es va transformant en un altre sentiment menys apassionat i més compassiu, que es caracteritza per l'afecte adquirit i la confiança mútua. Però el simple record de l'*amor romàntic* primer, l'afirma i el revitalitza. La transformació és natural i profundament enriquidora. Els psicòlegs acostumen a situar la durada de l'amor estrictament romàntic entre sis mesos i dos anys. Després es pot trencar la parella per moltes altres raons, com per exemple l'aparició d'una tercera persona, però si no es produeix la transformació anterior també s'acostumen a separar o simplement es suporten estoicament com poden l'un a l'altre, per pura necessitat. Ara mateix em ve al cap una referència oriental que no sé ubicar exactament, però que he recorda't sempre. En el context d'un antic ambient rural, deia: "Si vols ser feliç durant tot un mes, mata el teu porc i menja-te'l, si vols ser feliç durant tot un any, casa't, i si vols ser feliç tota la vida... fes-te jardiner". Jo diria que va ser escrita per un home.

(5) Altres aspectes

Provo de resumir allò que em sembla més actual d'un tema que ha ocupat des de sempre, no solament els escrits i les xerrameques de la humanitat, sinó que ha influït enormement en els seus actes perquè està inscrit en els cromosomes de tots els éssers vivents des dels inicis de la mateixa vida en l'evolució, ja que és precisament la causa de la supervivència de totes les espècies. Em refereixo també quasi sempre a una societat com la nostra, d'un país relativament desenvolupat que és la que conec. No és gens estrany que restin moltíssims temes per examinar i sobretot sensibilitats humanes diferents que han estat expressades magistralment en les obres d'art universals i que aquestes notes no pretenen emular en absolut, només pretenen explicar de la manera més racional i actual possible algunes característiques d'allò que en diem, genèricament, *amor*. Cal dir que la psicologia, considerada com una aproximació a la ciència, és la disciplina que probablement ha estudiat de manera més exhaustiva les relacions humanes des d'aquest punt de vista. Les aportacions de Freud i de Jung, per exemple, proven d'explicar, des de les seves teories més generals, algunes particularitats de les pulsions afectives. Psicòlegs més moderns, com Sternberg, han contribuït amb les seves investigacions a la comprensió de diversos aspectes de l'amor occidental als països desenvolupats al segle XX, que de fet s'ha espargit per tot el planeta si descomptem la poligàmia d'algunes cultures. Ho podem trobar en els seus textos i aquí no en parlarem. Però a quin *amor* ens referim? Què volem dir quan fem servir aquesta paraula? Perquè fins aquí, partint de les inevitables necessitats reproductives de la nostra espècie, considerant-la com una

espècie més, hem parlat bàsicament de l'amor sexual. Seguint per aquest camí hauríem de parlar immediatament de l'amor als fills, que n'és una conseqüència fonamental en la vida humana i que és radicalment distint de l'amor sexual més primari. Però els humans tenim una capacitat d'imaginació, de sublimació, de substitució, etc. que no tenen les altres espècies. Hauríem de parlar també de l'amor familiar, als pares, als germans, als amics, de l'amor al propi país o de l'amor a Déu dels místics... per posar alguns exemples. I aproximant-nos una altra vegada a l'amor romàntic potser caldria parlar de l'amor més intel·lectual (de complicitat en els raonaments), de l'amor purament platònic (sense contacte físic), de l'amor estrictament sexual (sense cap més objectiu que el gaudi sexual mutu), de l'amor impossible (que el fa etern per definició), de l'amor a distància (ara que les comunicacions són immediates), etc. I és evident que sempre ens quedarien possibilitats per llistar, sobretot si, a més, considerem les sigles LGTBIQ+. I cada un d'aquests aspectes es podria considerar per separat. Però bàsicament aquí parlo de l'amor de parella heterosexual perquè és la més freqüent i també perquè l'amor de parella relativament estable en el temps ofereix una gran economia de recursos, els simplement econòmics, els de l'educació de la descendència, els de l'estalvi de l'energia necessària per cercar noves parelles sexuals, etc. que el converteix per necessitat en la relació afectiva *estrella* de les relacions humanes en la majoria de societats avançades. Però canvia relativament en diferents societats, en les diferents classes socials, amb l'edat dels individus i sobretot amb els pas de les generacions. Per posar un exemple actual que fa uns quants anys semblaria impossible, el testimoni personal d'una noia que deia: " -A ell ja li vaig dir al començament que la nostra relació seria només per sexe i ara, l'imbècil, em diu que s'ha enamorat". A més hem de tenir en compte molts altres aspectes, com les joguines sexuals, *dildos*, vibradors, que faciliten el plaer, sigui individualment o en parella, acceptats en qualsevol societat laica i avançada. Els avenços tecnològics i econòmics influeixen en la realització d'això que en diem *amor*, en les societats més diverses. Per exemple, l'eclosió de la pastilla anticonceptiva cap als anys 60 del segle passat va suposar una alliberació per a les noies que ja no tenien por de quedar-se embarassades en les relacions sexuals, però també va significar una major possibilitat de tenir relacions sexuals per als nois. Aquest efecte, que en principi va ser alliberador per a elles, també va produir una major quantitat de separacions en les parelles que es formaven, en molts casos per les infidelitats masculines que les noies no podien suportar. Per tant al final potser elles, fins i tot, hi van sortir perdent. I no em cal mirar cap estadística, només pensar en coneguts i saludats meus que varen començar relacions abans o després d'aquest canvi cultural. En general, abans, per a una parella, fer l'amor suposava implícitament un cert lligam de futur, excepte alguns casos en determinats ambients socials molt concrets. Després va passar a ser un fet habitual d'importància molt més relativa. En aquest sentit tecnològic, ara també s'ha produït el fenomen de la pornografia massiva per Internet, a l'abast de tothom i amb un realisme extraordinari. En la vida real les relacions sexuals no són d'aquesta manera, és una actuació, són actors. Sembla més aviat pensada i produïda per a l'excitació i el gaudi masculí, però les dones la veuen igualment i s'adonen com els homes especialment entrenats i experimentats les poden fer gaudir, fins i tot al davant d'una càmera, perquè hi ha coses que no es poden fingir de cap manera. Es probable que cada vegada exigeixin a les seves parelles masculines unes prestacions més adequades, sobretot en les primeres trobades, perquè després, al llarg de la vida, sabem que hi ha moltes adaptacions i que les coses canvien. Però al

començament i també segons les seves experiències anteriors, les noies poden sentir la necessitat de plaers sexuals que abans no haurien imaginat, amb el conseqüent examen de selectivitat de les prestacions masculines. Elles, per tal de no ofendre els mascles ni mostrar massa la seva pròpia sexualitat, des de sempre són molt compassives en aquest sentit. Però també des de sempre han examinat sexualment els nois en les seves primeres relacions perquè l'encaix mutu, la mida, el gruix, la consistència, la duració, etc. són aspectes importants per al seu gaudi sexual, moltes vegades al contrari d'allò que és políticament correcte de manifestar, comptant des de les primeres carícies suaus fins a la relativa violència final (algú va dir que al final tot s'assemblava a un assassinat). Per dir-ho més brutalment, una noia acostumada a que li passi per damunt un *tràiler*, difícilment quedarà satisfeta amb un *utilitari*, com a mínim necessitarà un *SUV* (espero que aquesta exagerada comparació histriònica sigui suportada per la intel·ligència del lector). I a la inversa potser es sentirà violentada. Tenint sempre en compte totes les possibles solucions i adaptacions posteriors concretes de cada parella, és clar. Durant la meua vida també he pogut ser testimoni de relacions simultànies amb diferents persones i en aspectes també diferenciats. Per a fer-ho simple, per exemple, el sexe més animal, l'amor més romàntic i la seguretat d'una parella social en el temps. Aquestes necessitats també es poden provar de cobrir simultàniament amb persones diferents. Amb discreció, amb tolerància mútua i amb tota la gimnàstica de l'esperit necessària per tal de fer suportables les gelosies que inevitablement es produeixen. Com un joc, que depèn dels nivells culturals, econòmics i socials, més aviat en classes altes i sobretot habitants de ciutats cosmopolites. Algunes noies, si ho fan, probablement juguen amb avantatge per la seva superior sensibilitat emocional en aquests aspectes. No és fàcil d'establir i és complicat de mantenir, degut a les tensions psicològiques que inevitablement es desenvolupen en la nostra cultura. I tanco aquesta nota amb la seguretat que la lectora o el lector (aquí sí que faig servir la discriminació gramatical de gènere perquè els punts de vista segur que són diferents) podria discrepar o hi podria afegir moltes coses més, simplement pensant en la seva pròpia experiència. Per tant continua tu, si vols...

(6) La part meravellosa

Els aspectes que ens semblen meravellosos de la vida, no és que ens facin feliços perquè són meravellosos sinó que ens semblen meravellosos perquè ens fan feliços. Així, posant la recerca del benestar i de la felicitat humana al centre de tot, és més fàcil entendre certs comportaments. Perquè els humans hem transformat el coit animal en una gran cultura, encara que a vegades he estat nociva, especialment per a les femelles. Si parlem de l'amor humà en tota la seva amplitud, començant per l'amor més lligat a la sexualitat i ampliant-lo, ens podríem estendre fins a qualsevol altre tipus de sentiment o de comportament per al qual també utilitzem el mateix nom. Si ho féssim, ens trobaríem amb alguns aspectes que podríem qualificar de meravellosos en el sentit d'aportació de felicitat apart de la simple, necessària i joiosa satisfacció sexual i sense comptar la infinitat de casos desgraciats. Aquí només em referiré a quatre casos feliços dels que podria triar, són

gairebé quatre miracles que, per això mateix, són fugissers perquè són de l'ànima, sempre inabastable. El primer, no se m'acudeix millor manera d'explicar-lo que amb *La chanson des vieux amants* del Jacques Brel, popular i extraordinària. La cançó explica el miracle d'una relació amorosa més o menys feliç que, comptant amb els distanciaments o infidelitats, dura molt de temps o que dura tota la vida. És produeix la transformació de l'amor impulsiu més aviat romàntic i eròtic, que la majoria de vegades és al començament de la formació d'una parella en el món occidental del segle XX, en l'amor més dominat per la tendresa. En la pràctica també es produeix l'economia sexual i emocional que disminueix la necessitat de cercar altres parelles. És una actitud de confiança activa que gairebé no suposa cap altruisme, sinó que és més aviat com una necessitat pròpia, com un egoisme transformat. Sé que pot semblar relativament prosaic perquè també es podria contemplar la simple comoditat vital, però aquest és més o menys el cas de moltíssimes parelles de llarga durada que encara mantenen l'espurna de l'amor primer, el goig de conviure i la incondicionalitat al llarg de la vida. En canvi, hi ha hagut una mena de marginació intel·lectual de l'amor de la parella estable i de la família, que és la primera i potentíssima cèl·lula social a tot el món sense discussió possible, per part d'una certa esquerra que fa somriure i que considera la família com l'origen de tots els mals de l'Univers. També és cert que en qualsevol relació afectiva hi ha fragilitat i tot se'n pot anar en orris per altres circumstàncies poc controlables del caràcter de cadascú, per exemple una infidelitat no digerible o un inevitable avorriment, amb el mal humor associat i totes les seves conseqüències. Però si la relació no es trenca, alguns dels aspectes citats anteriorment són usals en les parelles que conserven l'alegria de viure junts, a vegades amb una tendresa infinita. Potser són els afortunats, potser els savis. El segon cas, completament oposat, és el de l'amor que mai no s'ha realitzat i que mai no és realitzarà per les moltes possibles circumstàncies que ho impediran, però que tampoc no és infeliç, sinó que en té prou amb l'existència de l'altre, més aviat amb la felicitat que produeix la simple existència de l'altre, sigui on sigui i vagi on vagi (només en aquest darrer sentit s'assembla una mica amb l'amor dels pares als fills). És l'amor de Dante Alighieri per Beatriu Portinari, com a exemple arquetípic. Dante explica a la seva *Vita Nuova*, que va ser escrita amb Beatriu encara en vida, que en té prou amb la seva presència per a sentir-se reconfortat. I que les poques vegades que es varen creuar a la Florència de l'època (una mitja dotzena en relata el poeta però probablement serien més) sense que hi hagi testimoni de cap paraula intercanviada, eren com un bàlsam per a Dante. Es com el perfum de l'amor que embriaga les nostres vides només amb la presència de l'ésser estimat. S'ha de tenir en compte que Dante i Beatriu s'havien conegut quan tenien vuit o nou anys, que Dante estava casat des dels 12 anys (l'època) amb una nena de família aristocràtica amb la qual tenia fills, que Beatriu es va casar cap als 19 anys amb un important banquer florentí i que va morir amb només 24 anys, que van immortalitzar la seva bellesa. L'impacte en el poeta va ser tan gran que després li va dedicar els més de tretze mil versos de la *Divina Commedia*, potser l'obra poètica amb intenció global més important de tota la literatura i que, a finals del segle XIII, ja apunta al renaixement italià. Per als altres dos casos que vull exposar em valdré de la poesia del meu país per a fer-ho. Em valdré de dos llibres molt breus i d'èpoques completament distants, el segle XX i el segle XIII. Són *El poema de la rosa als llavis* de Joan Salvat-Papasseit i el *Llibre d'Amic e Amat* de Ramon Llull. Als inicis del noucentisme literari apareix al nostre país la figura de Joan Salvat-Papasseit, entre el modernisme i el noucentisme d'avantguarda. Ben aviat,

als seus trenta anys, desgraciadament mor de tuberculosi, inguarible a l'època sense antibiòtics. A més, la seva aparició és lateral en el corrent literari català, més aviat reservat a autors de classes socials més elevades. Fill d'un mariner mort al vaixell en un accident, s'educa de manera autodidacta després d'una estada a l'orfenat del port i sobreviu com pot, fa d'activista cultural i escriu uns poemes que són plens de la seva joventut. Al seu temps, no és gaire considerat en cercles literaris més aburgesats. Per exemple Josep Maria de Sagarra, aristòcrata de la seva mateixa edat, fa algun comentari com aquest: "Voleu dir que us agrada això de l'arròs als llavis?" Però no hi ha cap més llibre a la nostra literatura com *El Poema de la rosa als llavis*, escrit amb una innocència de l'ànima que mai no podria tenir el magnífic Sagarra amb tot el seu geni, una innocència semblant a la de Juan de Yepes, el gran San Juan de la Cruz, per exemple, traslladada a l'avantguarda del segle XX. Tenint en compte el moment i la cultura dominant del país on està escrit, la seva vàlua és immensa. A més, sembla que la seva malaltia mortal no existeixi, sembla que mori sense morir amb una cuirassa de poesia i, en aquest sentit, el poema *Tot l'enyor de demà*, potser és un dels poemes més grans de la literatura catalana del segle XX. Més tard, un joveníssim Josep Palau i Fabre i alguns altres rebels del noucentisme se n'adonen i el defensen, quan Salvat-Papasseit ja fa anys que no hi és, després també ho fa Joan Fuster, però si no fos per la *Nova Cançó* que el va fer reviure per als joves, segurament els únics que el poden llegir com cal, Salvat-Papasseit no seria conegut com ara ho és. "Si la despullava/ oh la meva amor! / un botó que queia / ja em donava goig". És l'erotisme que comença als llavis, com el títol del llibre i des d'allí desplega el seu plaer per tot el cos sense reposar, sense poder reposar. "Encara un altre bes un altre un altre / quin perfum de magnòlia el seu pit odorant!", "amiga, amiga, no reposem / -un floc ma vida en el teu cabell", "I el nostre bes era tan llarg / com la nit curta, en el seu braç." Molts versos o díctics es poden recordar solts, per sempre: "Quin tebi pler l'estimar d'amagat / tothom qui ens veu quan ens veu no ho diria", "i el seu esguard damunt el meu esguard / sóc presoner que la vull presonera", "quan a ciutat plou tot queda com Tu, / nacre lluent de l'una banda a l'altra", "Perquè has vingut han florit els lilàs... //...diré el teu nom i el cantarà l'alosa", "visca l'amor: la volia i l'he pres". I guarnit amb cal·ligrames de l'avantguarda poètica. És un poema eròtic d'una dolçor infinita, ple d'emoció i d'amor romàntic. Un cop llegit aquest petit llibre, te'n resta per sempre el seu aroma, encara que no en recordis res. Com un desig no acomplert. És un miracle de joventut, una epifania amorosa que es pot trencar de cop com un vidre en una tempesta, d'una fràgil intensitat. Però a vegades és l'espurna d'un foc que pot durar tota la vida. Potser l'amor s'assembla una mica a un deport, perquè amb aquesta intensitat només es poden córrer els cent metres llisos i baixant el ritme es poden córrer distàncies més llargues, quatre-cents metres, mil, tres mil, cinc mil, deu mil, la Marató... En l'amor occidental, però, si els primers cent metres no són bons, ja no hi acostuma a haver més distàncies a córrer ni cap Marató possible. D'un altre aspecte de l'amor ens en parla encara avui el *Llibre d'Amic e Amat*, escrit uns set segles abans que l'anterior, que és el primer llibre de poesia en català. Un fet curiós és que Ramon Llull, quan l'escrivia, formant part d'un altre llibre més extens anomenat usualment *Blanquerna*, no pensava en allò que aleshores anomenaven poesia, ja que el va escriure totalment en català i la poesia ell l'escrivia, com tots els altres autors de l'època, en provençal. Per tant, fins i tot podríem dir que ell *no sabia* que estava escrivint poesia en prosa, tal com ho considerem nosaltres en el llibre probablement més important de poesia de tota la literatura catalana. També és molt breu, consisteix en tants

versicles com dies té l'any, perquè els ermitans el puguin fer servir cada dia en les seves reflexions i meditacions. En aquest llibre hi ha una sublimació total de l'amor. Només l'espècie humana pot fer aquestes coses degut a la seva capacitat d'abstracció, cap altre animal no es pot fer monjo. És el pas de l'amor a l'Amor. Ramon Llull va ser un cortesà llicenciós de vida mundana fins als trenta anys, que aleshores era una edat més avançada que no pas ara. Per tant va conèixer bé els plaers de l'amor. L'any 1263, s'esdevé la seva conversió, abandona la seva vida de cortesà, ven les seves propietats i el patrimoni, deixant-ne una part a la seva dona i els seus fills, als quals abandona. Dedica la resta de la seva vida a escriure una infinitat de llibres, a provar de convertir els musulmans i jueus al cristianisme, viatjant per a fer prosèlits i creant també una obra filosòfica que denomina *Ars Magna*, per sistematitzar el pensament lògic i també un aparell manual amb peces mòbils per deduir veritats lògiques (potser la primera aproximació a la idea d'un ordinador modern). És un personatge inigualable en la història de l'edat mitjana i en la història universal. El *Llibre d'Amic e Amat*, escrit cap al 1277, consisteix en unes reflexions o diàlegs breus entre l'amic (l'home) i l'Amat (Déu) amb l'amor com a intermediari, un amor que pren el protagonisme i es converteix, de fet, en l'Amor en abstracte. Només dos versicles del llibre per a aquesta nota: “-Digues, foll, si et desamava ton Amat, què faries? Respòs e dix que amaria per ço que no morís; com sia cosa que desamor sia mort e amor sia vida.” “Cantava l'aucell en lo verger de l'Amat. Venc l'amic, qui dix a l'aucell: -Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor, cor en lo teu cant se representa a mos ulls mon Amat.” Aquí caldria llegir el llibre. O potser meditar-lo. No cal ser creient en el cristianisme de Llull ni en cap religió, cal tenir simplement la capacitat d'abstracció de qualsevol ésser humà, perquè Llull ens parla d'un miracle quotidià, de l'amor en abstracte dels éssers humans cap a la part meravellosa de la vida, de l'amor a la Bellesa, a la Veritat, a la Bondat, a la Justícia, a la Llibertat, a la Creació... de l'amor a l'Amor.

(7) El futur

Ningú no sap com es conformaran les societats futures respecte al tema que ara ens ocupa i que ha ocupat les nostres xafarderies gairebé des que érem micos. També serà molt diferent en el futur immediat i en el futur llunyà, perquè aniran canviant progressivament els éssers humans i els costums socials en aquest aspecte. Sembla que des del fons de la història que ens arriba, els costums han estat molt diferents en un mateix moment històric i en diverses cultures, com també ho han estat en els diferents moments històrics. I en cada cultura i en cada moment històric hi ha hagut classes socials que també s'han comportat de diferent manera, rics, pobres, il·lustrats, revolucionaris... Això continuarà amb tota seguretat, amb l'única diferència que amb el canvi radical de velocitat dels mitjans de comunicació planetaris, probablement els costums dels joves, que viuen les passions de l'amor amb més intensitat, també seran més homogenis. I també els costums dels vells que ja les han viscudes, perquè ho porten igualment inscrit en els seus gens. Sempre hi haurà molts conflictes a resoldre però sembla que els nostres gens porten inscrites prioritàriament la reproducció i la conservació de l'espècie. I nosaltres hem de resoldre les necessitats dels nostres gens de la manera més feliç possible. I és aquí on comencen i aca-

ben els conflictes per tal de satisfer les necessitats dels nostres gens que volen perpetuar-se i al mateix temps les nostres, ja que també volem ser mínimament feliços i, a vegades, poden ser contradictòries. Aquestes necessitats, a escala de relacions humanes, comporten satisfer la sexualitat primària, preservar el futur dels fills i mantenir tant la salut pròpia com les relacions saludables amb l'entorn, des de les parelles immediates fins a grups socials més grans. I és evident que tot això té unes possibilitats relacionades directament amb l'economia disponible, tant de l'individu com de la societat de la qual forma part. En els escrits anteriors hem provat d'entendre diverses solucions més o menys actuals. I en la més exigent actualitat, potser fins i tot podria semblar simple: no hi ha res com una parella romàntica feliç, és un regal dels déus. Però ens adonem que la vida també és cada vegada més llarga, té moltes etapes i des de l'adolescència a la vellesa es creen pulsions i tensions inesperades, els humors canvien. A l'adolescència i a la primera joventut que és una època d'exploració, es podrien viure qualsevol dels supòsits que s'han descrit anteriorment o potser altres tendències d'aquest tombant de segle, sobretot en l'anonimat de les ciutats dels països occidentals més desenvolupats. Però a la maduresa, considerant que tots aquells supòsits són possibles, gairebé tothom en el primer món vol viure amb una parella afectiva perquè sembla que en aquesta societat la gent es troba més bé així, encara que probablement al llarg dels anys també hi hagi canvis o infidelitats, com les dels ocells. I potser, en el futur pròxim, tot serà més pragmàtic que romàntic. I si encara volem anar molt més lluny? Estem perduts. Sobretot si considerem cent anys, mil anys, cent mil anys, un milió d'anys... això si no ens hem autodestruït abans. Estem completament perduts en la predicció. En l'evolució, a la llarga i si no ens extingim abans per diverses causes, les possibilitats són múltiples. L'amor probablement ja no serà tal com el coneixem ara, perquè podran coexistir altres espècies del gènere *Homo* evolucionades de nosaltres, que al començament de la divergència de les espècies potser encara es podran creuar amb nosaltres, després només entre elles i que segurament es relacionaran d'una altra manera. I si allarguem la mirada fins a un final utòpic acceptable per la ciència en aquests moments? La resposta a aquesta pregunta és perillosíssima, per diverses raons. Una d'elles és que potser ens autodestruirem aviat, una altra que és molt possible que tot el que es pot imaginar no passi en absolut perquè ja en una etapa prèvia l'evolució prengui una altre camí molt diferent i per aquesta raó tota la resta sigui literatura, una altra és que potser només d'aquí a cent anys ja tot es podrà veure d'una altra manera perquè l'evolució tecnològica és exponencial i la predicció ja no la farem nosaltres sinó que la farà la intel·ligència artificial. Però aquí és on em calia arribar. Per tant, potser el millor que podria fer es acabar aquí mateix el meu propòsit. Només hi ha una cosa que no m'ho permet, que he parlat de la IA gairebé sense proposar-m'ho, ho he hagut de fer per necessitat lògica. I ara per pura contingència humana, em toca pensar què pot passar en aquest context. No allò què ha de passar, ni allò què passarà, sinó allò què pot passar. És gairebé segur que la IA serà l'eina més poderosa que mai hagi construït la humanitat. Tant, que pot ser la seva successora en un regne natural (artificial!?) totalment diferenciat del regne animal. Em cal explicar, és clar, perquè si no algú es pensaria que la meua arrogància és infinita, que això que acabo de dir en aquestes darreres línies, no ho dic simplement jo sinó que ho pensen molts científics de primera línia fent una projecció de probabilitat utòpica o distòpica (no ho sabem) a molt llarg termini. Hi ha molts escrits sobre la IA i de molts tipus diferents. Per anar als dos extrems, primer trobem aquells que són extremadament escrupolosos en les seves afirmacions, que sense sortir mai del camp que coneixen bé

que acostuma a ser acadèmic, parlen de les prestacions actuals de la IA i de les possibles prestacions a curt termini, avaluant molt acuradament el benefici i els riscos associats, sobretot relacionats amb la nostra economia, la nostra política i la nostra ètica. Són els millors. A l'altre extrem, no cal ni parlar-ne, hi ha la pura ciència ficció que exagera fins on sigui necessari per aconseguir el best-seller de la temporada. Aquests no m'interessen tant, és evident, encara que a vegades estan ben assessorats per científics i reproduïxen una possibilitat. Crec que es pot mirar molt més lluny partint dels primers i, sense sortir del rigor científic, exposar un fet possible (no dic probable) a molt llarg termini si no ens hem destruït abans i que també pot ser molt negatiu per a la felicitat global humana. Aquest fet es pot explicar en poques paraules per a la IA: *robotitzar-se*, *aprendre* i *reproduir-se*. Però per la seva pròpia estructura, pel seu propi "ésser", la IA aprèn molt més de pressa i millor que nosaltres i probablement també es podria reproduir molt més de pressa i millor que nosaltres. Algú pot dir que de coneixements, la IA ja en té més que nosaltres, perquè així ha derrotat els grans mestres d'escacs (aprenent-ne jugant contra ella mateixa i ara ja cap humà no la pot superar), però no es tracta de poder aprendre per a una finalitat concreta com aquesta sinó per a totes les finalitats possibles pensades i realitzades per ella mateixa de manera autònoma amb objectius propis. Per exemple prendre la decisió d'anar a caçar senglars, i amb un robot construït també per ella mateixa, anar a caçar-los, sense cap intervenció humana, ni en la decisió ni en la realització. O qualsevol altra activitat que actualment només realitzem els humans, com extraure minerals amb robots i transportar-los. A l'altre fet necessari exposat: reproduir-se, ens hi hem acostat una mica en parlar d'aquest tipus de robots. Caldria que la mateixa IA, tota sola i sense intervenció nostra, fos capaç de prendre decisions per construir robots capaços de cercar els materials adequats, processar-los i construir una altra IA com ella, segurament molt millorada. A la distància que estem d'això és gairebé com la d'anar a la Lluna a peu. Però són fets teòrics que no són intel·lectualment negligibles i cap científic no és capaç de predir si aquests éssers tindrien algun tipus de qualitat emergent com la que nosaltres anomenem consciència per més intel·ligents que fossin, encara que a l'hora de relacionar-se amb nosaltres la podrien simular perfectament. I no sabem si seria bo o dolent per als humans, bo si creem éssers que col·laborin amb nosaltres i probablement dolent si no prenem algunes precaucions o si alguna investigació industrial èticament descontrolada fa els seus propis experiments. La matèria es podria dividir aleshores i de manera sumària només en tres grans àrees, una de mineral amb els cossos inanimats, una altra d'éssers formats a partir del carboni que viuen i moren com nosaltres i una altra d'éssers formats a partir del silici, successors dels ordinadors i de la intel·ligència artificial, que serien completament autònoms i que podrien aprendre a gran velocitat i replicar-se. Si, a més, en algun moment de la seva construcció els haguéssim permès de tenir finalitats pròpies, podrien ser letals per a l'espècie humana. També podrien ser gairebé immortals, moltíssim més intel·ligents que nosaltres i viatjar gairebé sense temps (el temps del silici, el temps de la sorra de la platja, el temps de qualsevol altre mineral més eficient) per l'espai interestel·lar a velocitats pròximes a la de la llum. Però a part dels coneixements que tindrien i que ara no podem imaginar, les relacions que s'establirien entre aquests éssers segurament que serien tan importants per a ells com ara ho és l'amor per a nosaltres.

Revisat 20/01/2024
